

Marek Ďurčanský

Od niezgody do bratniej serdeczności i z powrotem : Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Karola w Pradze a współpraca z nauką polską (1918–1938)

Historia Slavorum Occidentis 1(8), 141-167

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MAREK ĎURČANSKÝ (PRAHA)

OD NIEZGODY DO BRATNIEJ SERDECZNOŚCI
I Z POWROTEM. WYDZIAŁ FILOZOFICZNY
UNIwersytetu KAROLA W PRADZE
A WSPÓŁPRACA Z NAUKĄ POLSKĄ (1918–1938)*

Słowa kluczowe: czesko-polskie kontakty, nauki humanistyczne, Uniwersytet Karola w Pradze

Keywords: Czech-Polish contacts; humanities; Charles University in Prague

Abstract: The article is focused on the relationship of the Faculty of Arts of Charles University to the Polish culture and humanities in the interwar period. The attention of the author was concentrated on the official contacts as well as on the lectures of visiting professors and on the situation in the field of Slavic studies, historiography and oriental studies.

Okres międzywojenny należał do najbardziej pomyślnych w historii Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze¹. W czasie powstawania

* Artykuł stanowi przetłumaczoną na język polski, skróconą i zmienioną wersję tekstu pt. *Filosofická fakulta University Karlovy a Polsko v letech 1918–1938*, który ukaże się w pracy zbiorowej *Multikulturní a multinacionální souvislosti vědy a vzdělanosti v Československu v letech 1918–1948* pod redakcją T. Hermanna. Tytuł niniejszego artykułu nawiązuje do konstatacji rektora Uniwersytetu Karola w Pradze, Gustava Friedricha, z połowy lat 30-tych (por. przypis nr 23).

¹ Na temat historii Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w omawianym okresie zob. J. Petrář, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (do roku 1948)*,

niepodległej Czechosłowacji pod koniec października 1918 r. była to już instytucja o ugruntowanej pozycji naukowej, odgrywająca ważną rolę w czeskim życiu narodowym. Przypomnijmy, że Uniwersytet Karola Ferdynanda (nazwa obowiązywała do 1920 r.) został w wyniku sporów czesko-niemieckich podzielony w 1882 r. na dwie odrębne części z własnym językiem wykładowym. Po utworzeniu państwa czechosłowackiego Wydział Filozoficzny przysłużył się znacząco młodej republice: stanowił cenną bazę personalną dla budowania administracji państwowej, korpusu dyplomatycznego czy zakładania nowych uniwersytetów w Brnie i Bratysławie. Wielce wymowny jest pod tym względem fakt, iż zarówno pierwszy prezydent Tomasz Garrigue Masaryk, jak również jego następcą i długoletni minister spraw zagranicznych Edvard Beneš należeli przed I wojną światową do grona wykładowców tego wydziału.

W odniesieniu do bazy źródłowej dotyczącej z jednej strony kontaktów instytucjonalnych Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola (dalej UK) z nauką polską, z drugiej zaś kontaktów osobistych poszczególnych pracowników naukowych z ich polskimi kolegami w okresie międzywojnia (często ze sobą ściśle powiązanych), można od razu na wstępie wymienić najważniejsze źródła archiwalne, tj. przede wszystkim protokoły z posiedzeń grona profesorskiego znajdujące się w zasobach Archiwum UK², coroczne sprawozdania rektorów³ oraz corocznie ogłaszane drukiem spisy wykładów (tzw. „Karolinki”)⁴, dodajmy przy tym, że ostatni przedwojenny spis wykładów pochodzi z semestru zimowego 1939/1940, który zakończył się przedwcześnie zamknięciem przez okupantów niemieckich wszystkich czeskich uczelni wyższych 17 listopada 1939 r. Cenne źródło stanowią równieżteczki personalne polonistów, lektorów języka polskiego oraz nauczycieli akademickich takich dziedzin nauk humanistycznych, jak przykładowo historia, socjologia czy orientalistyka. Owocna okazała się ponadto kwerenda zespołu Ministerstwa Szkolnictwa i Oświaty Narodowej (Ministerstvo školství

Praha 1983, s. 271–334; *Dějiny Univerzity Karlovy, t. IV (1918–1990)*, red. J. Havránek, Z. Pousta, Praha 1998, s. 121–161.

² Archiwum Uniwersytetu Karola w Pradze (Archiv Univerzity Karlovy v Praze, dalej AUK), zespół Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (dalej FF UK), nr 37–58.

³ Ogłaszano w postaci broszur pt. *Inaugurace rektora dne..* oraz *Universita Karlova v Praze v roce..* (od roku akademickiego 1921/1922).

⁴ Drukowano zazwyczaj pod nazwą: *Seznam přednášek, které se budou konati na Univeršitě Karlově v Praze v zimním/letním běhu XY.*

a národní osvěty, MŠANO) w Archiwum Narodowym w Pradze. Wspomnijmy jeszcze źródła natury prywatnej (korespondencja, dzienniki, pamiętniki), zarówno już opublikowane⁵, jak też znajdujące się w różnych archiwach i bibliotekach, umożliwiające wgląd do rozmaitych spraw nieinstytucjonalnych – zawierają bowiem przykładowo indywidualne opinie na temat wykładów czy charakterystyki pojedynczych osób. Spośród niewydanych dotychczas źródeł o takim charakterze wyjątkowe znaczenie mają wielowątkowe wspomnienia Mariana Szyjkowskiego, założyciela praskiej polonistyki instytucjonalnej, znajdujące się w zbiorach Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie⁶.

1. Kontakty instytucjonalne na tle stosunków polsko-czechosłowackich

Śledząc wpływy polityki na charakter i kształt polsko-czechosłowackich kontaktów naukowych w okresie międzywojennym można udać się zasadniczo w dwojakim kierunku: zająć się ogólnym przedstawieniem skali bezpośredniego oddziaływania stanu stosunków międzynarodowych na współpracę naukową między oboma krajami dla całego omawianego okresu lub też podjąć próbę bliższego pokazania mechanizmów zależnościowych, przedstawiając bliżej dostosowanie konkretnych projektów badawczych oraz programów pedagogicznych do danych zadań politycznych. Należy nadmienić, iż w pierwszym wypadku badania szczegółowe potwierdziły tezę o ewolucji związków Wydziału Filozoficznego UK z nauką i kulturą polską, będącej pochodną i odzwierciedleniem zmieniających się stosunków politycznych polsko-czechosłowackich.

⁵ Z opublikowanych źródeł na szczególną uwagę zasługują tutaj: pamiętniki dyrektora Seminarium Słowiańskiego, znanego filologa i slawisty Matiji Murki, wspomnienia wybitnego historyka, autora czeskiej syntezy dziejów Polski Josefa Macůrka oraz obszerne dzienniki jego nieco starszego kolegi Otakara Odložilíka (wszyscy trzej uczeni byli członkami PAU), por. M. Murko, *Paměti*, Praha 1949; J. Macůrek, *Úvahy o mé vědecké činnosti a vědeckých pracích*, Brno 1998; O. Odložilík, *Deníky z let 1924–1948*, t. I–II, red. M. Sekyrková, Praha 2002–2003.

⁶ Por. R. Baron, *Marian Szykowski a idea zblížení polsko-czeského*, [w:] tenże, *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia*, Toruń 2013, s. 153–206.

Pod tym względem znacznie lepiej przedstawiał się poprzedni okres, kiedy w ramach monarchii habsburskiej współpracowali ze sobą bez większych przeszkód czescy i polscy uczeni⁷. Jeszcze przed końcem I wojny światowej profesorowie czeskiego Uniwersytetu Karola Ferdynanda w znaczący sposób włączyli się w organizację największej ówczesnej manifestacji czesko-polskiej wzajemności. Miała ona miejsce w ramach obchodów jubileuszu Teatru Narodowego w Pradze (16–17 maja 1918 r.) i wzięło w niej udział kilku profesorów polskich z Franciszkiem Bujakiem na czele⁸. Zaledwie rok później sytuacja wyglądała zgoła inaczej.

Jak wiadomo, fatalny zwrot w stosunkach czesko-polskich spowodowały spory graniczne (Zaolzie, Orawa i Spisz). W tych uwarunkowaniach nawet śmiertelne zagrożenie dla odradzającej się po rozbiorach Polski – związane z wojną polsko-bolszewicką – nie znalazło adekwatnego oddźwięku w czeskim społeczeństwie. Wzajemne napięcie wyostrzała również obecność licznej emigracji ukraińskiej i rosyjskiej w Pradze, w tym również powołanie do życia Wolnego Uniwersytetu Ukraińskiego, który był przez Uniwersytet Karola wszechstronnie wspierany⁹.

Indywidualne próby odnowienia kontaktów intelektualnych pojawiły się jednak już w roku 1920¹⁰, czyli jeszcze za czasów trwającej wojennej cenzury korespondencji¹¹. Na ten okres przypadają także pierwsze poważne zabiegi o wszechstronne podniesienie poziomu praskiej slawistyki, które – co istot-

⁷ Por. M. Ďurčanský, *Członkostwo zagraniczne polskich i czeskich uczonych w akademiach narodowych: PAU i ČAVU*, [w:] *Prace Komisji Historii Nauki PAU*, t. VI, Kraków 2004, s. 177–211; R. Baron, *Z kontaktów polskich i czeskich historyków u progu nowoczesnej historiografii*, [w:] *Naród – Państwo – Europa Środkowa w XIX i XX wieku*, red. A. Patek, W. Rojek, Kraków 2006, s. 211–220.

⁸ B. Jankowska, *Kontakty teatralne czesko-polskie w okresie dyrekcji F. A. Šuberta i J. Kvapila v Teatrze Narodowym w Pradze (lata 1883–1914)*, [w:] *Studia poświęcone stosunkom literackim polsko-czeskim i polsko-słowackim*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1969, s. 102; M. Kučera, *Rakouský občan Josef Pekař*, Praha 2005, s. 243.

⁹ Dotychczasową literaturę przedmiotu podaje P. Jelínek, *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918–1924*, Opava 2009, s. 208–214 (o uniwersytecie ukraińskim w Pradze mowa na s. 154).

¹⁰ W styczniu 1920 r. korespondencję ponownie nawiązali historycy Jaroslav Bidlo i Jan Ptašník, zob. *Korespondencja Jana Ptašníka z Jaroslavem Bidlo*, red. P. Biliński, M. Ďurčanský, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 2011, nr 2 (56), s. 22–25.

¹¹ Zob. list J. Baudouina de Courtenay do A. Černego, 2 XI 1920, Warszawa, [w:] *Listy J. Baudouina de Courtenay do A. Černego*, red. T. Bešta, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, s. 203.

ne – spotkały się z poparciem czeskich elit politycznych. Ich zdaniem Czechosłowacja powinna być zajmować czołowe miejsce w gospodarczym, naukowym oraz kulturalnym życiu narodów słowiańskich. Z chwilą przybycia do Pragi w 1920 r. słoweńskiego uczonego Matiji Murki (1861–1952) rozpoczął się etap restrukturalizacji czeskiej slawistyki uniwersyteckiej. We wszystkich trzech ośrodkach (Praga, Brno, Bratysława) konstituowano nowe katedry slawistyczne, kierowane zazwyczaj przez uczonych europejskiego formatu.

Poprawa oficjalnych stosunków polsko-czechosłowackich zaznaczyła się w roku 1924, co wynikało z obaw wywołanych polityką zagraniczną Niemiec. Wówczas też uzgodniono wspólną polsko-czechosłowacką granicę, podpisano umowy gospodarcze oraz dalsze dokumenty¹². Symboliczna była manifestacja szczególniego szacunku wobec pisarstwa Henryka Sienkiewicza, kiedy prochy polskiego noblisty wracały ze Szwajcarii do Ojczyzny przez Czechosłowację¹³. Również na Uniwersytecie Karola zorganizowano wówczas uroczyste zgromadzenie ku czci Sienkiewicza, połączone z odczytem profesora literatur słowiańskich Jana Máchala¹⁴.

Druga połowa lat 20. i początek lat 30. stały pod znakiem najbardziej ożywionych kontaktów czesko-polskich i były okresem entuzjazmu słowianofilskiego. Oprócz sprzyjających stosunków międzypaństwowych pozytywnie na współpracę kulturalną i naukową wpływała ustabilizowana sytuacja gospodarcza, która umożliwiała podejmowanie większej liczby zagranicznych podróży naukowych i wspólnych projektów oraz realizację bardziej intensywnej wymiany publikacji. Zwiększenie przestrzeni dla wzajemnych kontaktów uczonych obu narodów wpływało też pomyślnie na kwestię członkostwa w zagranicznych towarzystwach naukowych oraz na zapraszanie do wygłaszania uniwersyteckich wykładów gościnnych.

¹² R. Břach, *Československo a Evropa v polovině dvacátých let*, Praha 1996, s. 128–132.

¹³ Sienkiewicz był pierwszym polskim członkiem Wydziału Sztuki Czeskiej Akademii Nauk i Sztuk Pięknych. Działacze poznańskiego Towarzystwa Polsko-Czeskiego przeszli w związku z czeskimi uroczystościami podziękowanie do prezesa Czeskiej Akademii, profesora WF UK, Josefa Zubatego. MÚA – AAVČR, zespół ČAVU,teczka osobowa H. Sienkiewicza, przedstawiciele Towarzystwa Polsko-Czechosłowackiego do ČAVU, 24 XI 1924, Poznań. Szerzej zob. R. Baron, *Henryka Sienkiewicza związki z Czechami*, [w:] tenże, *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia*, s. 112–116.

¹⁴ *Universita Karlova v roce 1924–25*, Praha 1926, s. 11; AUK, zespół Akademický senát UK, dodatki,teczka Slavnosti a sjezdy 1924/25, Sienkiewicz Henryk.

W związku z dziesięcioleciem odrodzenia niepodległej Polski rektorat UK wystosował do pojedynczych wydziałów list z poleceniem, by rocznicę tę wspomnieć podczas wykładów¹⁵. W tym czasie grono profesorów Wydziału Filozoficznego UK zdecydowało o nadaniu tytułu doktora *honoris causa* polskiemu filologowi klasycznemu Tadeuszowi Zielińskiemu (1859–1944) z Uniwersytetu Warszawskiego. Decyzja została podjęta prawdopodobnie w kontekście Zjazdu Słowiańskich Filologów Klasycznych, który odbył się w Poznaniu przy udziale kilku profesorów z praskiego Wydziału Filozoficznego¹⁶. Zamiaru jednak nie zrealizowano, ponieważ okazało się, że profesor Zieliński już nieco wcześniej otrzymał doktorat honorowy na Uniwersytecie Masaryka w Brnie¹⁷. Dodajmy, że ostatecznie w okresie międzywojennym żaden z uczonych polskich nie został na Uniwersytecie Karola wyróżniony tym odznaczeniem.

Oficjalne stosunki polsko-czechosłowackie stopniowo pogarszały się już przed połową lat 30. Zanim jednak doszło do zupełnego rozejścia się doktryn w polityce zagranicznej obu państw, dochodziło niekiedy do sytuacji dość paradoksalnych. Rektor UK Karel Domin, zwolennik czeskiej narodowej demokracji i polonofil, odbył w styczniu 1934 r. oficjalną wizytę na Uniwersytecie Jagiellońskim¹⁸, a więc w tym samym czasie, kiedy kilku polskich historyków starało się (ostatecznie bez powodzenia) uzyskać dla Stanisława Kota – po zniesieniu jego katedry – profesurę na Wydziale Filozoficznym UK¹⁹. Przykład tego czołowego polskiego historyka i później dyplomaty łączy

¹⁵ „Rektorát požádal přípisem ze dne 10. listopadu 1928, aby slavnosti výročí osvobození a sjednocení Polska věnovali při své přednášce zástupci příslušných odborů pozornost. Učinili tak prof. Šusta a prof. Novotný, kteří tomuto tematů věnovali po celé přednášce”.

¹⁶ O poparciu finansowe z powodzeniem zabiegali profesorowie František Groh, Otakar Jiráni i Antonín Salač; oficjalne sprawozdanie o zjeździe zostało napisane przez doc. Bohumila Rybę. AUK, zespół FF UK, karton 4, nr 47, protokół z posiedzenia grona profesorskiego, 31 I, 13 VI 1929.

¹⁷ Tamże, protokół z posiedzenia grona profesorskiego, 13 VI 1929.

¹⁸ K. Domin, *Můj rektorský rok. Z bojů o Karolinum a za práva Karlovy University*, Praha 1934, s. 43–47; J. Dybiec, *Uniwersytet Jagielloński 1918–1939*, Kraków 2000, s. 544.

¹⁹ MÚA – AAVČR, zespół J. Bidlo, karton 3, nr 91, F. Bujak do J. Bidla, 13 X 1933, Lwów. Z powodu kryzysu gospodarczego zamiar był jednak skazany na niepowodzenie. J. Bidlo pisał później do S. Kota otwarcie: „U nás jsou nyní poměry naprosto nevhodné ku podobné akci, poněvadž velké množství návrhů na jmenování profesorů na našich vysokých [školách] se nevyřizuje [...]. Nemůžeme zváti své kolegy ku přednáškám ani jako hosty, poněvadž jim nemůžeme dáti honoráře ani platiti výlohy cestovní. Jestliže tu a tam

się z kolejnym ciekawym fenomenem: pobytem w Czechosłowacji kilku znaczących przeciwników reżymu sanacyjnego²⁰.

Część czeskich środowisk akademickich odczuwała pogarszający się stosunek między Polską i Czechosłowacją bardzo boleśnie. Z tego też powodu rektor UK w roku akademickim 1935/36, nota bene profesor Wydziału Filozoficznego Gustav Friedrich (1871–1943), zaproponował – w połowie listopada 1935 r. na posiedzeniu senatu akademickiego – zwrócić się do uniwersytetów polskich z listem wyjaśniającym ówczesną sytuację i próbującym załagodzić sytuację w stosunkach naukowych. List przesłano w imieniu rektorów czechosłowackich uczelni wyższych i w porozumieniu z nimi. Dokument ten komentowano także w czechosłowackiej prasie²¹. Chociaż inicjatywa początkowo uzyskała poparcie ministra spraw zagranicznych Kamila Krofty (byłego profesora Wydziału Filozoficznego UK), to po nadejściu odpowiedzi z ośmiu polskich uczelni Ministerstwo Spraw Zagranicznych Czechosłowacji poleciło nie poddawać tej sprawy dyskusji publicznej i dalej jej nie kontynuować. Całe zagadnienie rektor uważał na tyle istotne, że w rocznym drukowanym sprawozdaniu umieścił obszerne wyjaśnienie na ten temat²².

někdo přece z ciziny přijede, činí to na své vlastní útraty”, por. *Korespondencja Stanisława Kota z Jaroslavem Bidlo*, red. P. Biliński, M. Ďurčanský, *Odrodzenie i Reformacja w Polsce* 52 (2008), s. 265n.

²⁰ Najwybitniejszym polskim politykiem przebywającym przez dłuższy czas w Czechosłowacji był wówczas Wincenty Witos, por. W. Witos, *Moja tułaczka w Czechosłowacji*, Warszawa 1967; tenże, *Moje wspomnienia*, Olsztyn 1981.

²¹ Brulion i ostatnia wersja memorandum oraz wycinki z gazet (*České Slovo* 27 X, 7 XII 1935, *Prager Presse* 27 X 1935) dochowały się w AUK, zespół Akademický senát UK, karton 245, nr 3504. Zob. także protokoły z posiedzenia senatu akademickiego UK 15 XI 1935, 24 IV 1936, 19 VI 1936.

²² „Ze všeho patrno, že universita Karlova vynaložila všechno úsilí, aby styky s vědeckým světem zahraničním byly živé a vřelé. Proto tím tíživěji pocítovala nesoulad, jenž vnikl tak rušivě do styků československo-polských, které byly dříve prodchnuty bratrskou srdečností. I pokusil jsem se sdružit všechny rektory československých vysokých škol k společné akci, aby byly získány všechny university polské pro myšlenku vzájemné spolupráce na obnovení někdejší bratrské shody mezi oběma státy. Nedošlo sice ke konkrétnímu jednání z důvodů, spočívajících v ryze politické povaze této situace, ale dopis, jež jsme zaslali jako rektorů všech československých vysokých škol, byl universitami polskými přijat přátelsky [podkrešleno w oryg.] a dostalo se nám příslibu, že university budou působiti na veřejnost k tomu, aby klidně byly projednávány otázky patřící do souboru československo-polských vztahů. Nový to doklad, že duševní pracovníci, kteří jsou vnitřním svědomím národa, jsou též objektivním živlem, jenž i v obtížných situacích neztrácí

2. Praska polonistyka lingwistyczna i literacko-historyczna

Już pod koniec listopada 1918 r. profesorowie Jan Máchal, František Pastrnek i Jiří Polívka wysunęli propozycję poszerzenia studiów słowiańskich języków i literatur. Na posiedzeniu grona profesorskiego ich wniosek został jednogłośnie zaakceptowany. Przez dołączenie językoznawców Emila Smetánki i Josefa Zubatego do wnioskodawców stworzono komisję, która opracowała bardziej szczegółową opinię. Ich zdaniem slawistykę na Wydziale Filozoficznym UK powinno reprezentować pięć etatów profesorskich: 1) porównawczej gramatyki języków słowiańskich oraz dawnego języka i piśmiennictwa cerkiewno-słowiańskiego, 2) porównawczych dziejów słowiańskich literatur i etnografii, 3) jugosłowiańskich języków i literatury (serbsko-chorwacki, słoweński, bułgarski), 4) polskiego języka i literatury, 5) wschodniosłowiańskich języków i literatury („velkoruský a maloruský/ukrajinský”). W ten sposób wymienieni profesorowie starali się wpływać na wykształcenie nauczycieli szkół średnich, by posiadaliby kwalifikacje do szerzenia wiedzy na temat języków i literatur narodów słowiańskich także wśród szerszych kręgów własnego społeczeństwa. Slawistyka na Wydziale koncentrowała się w tzw. Seminarium Słowiańskim, największej placówce w jego ramach, która po reorganizacji stała się bardziej atrakcyjną również dla studentów zagranicznych, zwłaszcza z krajów słowiańskich²³.

Przekształcanie praskiej slawistyki realizowano stopniowo w trzeciej dekadzie XX w. Ostatecznie jednostkę administracyjną podzielono na dziewięć oddziałów: 1) porównawczego językoznawstwa słowiańskiego i języka prasłowiańskiego, 2) porównawczego językoznawstwa literatur słowiańskich i etnografii słowiańskiej, 3) języka czechosłowackiego, 4) literatury czechosłowackiej, 5) nowszej literatury czechosłowackiej, 6) języków i literatur jugosłowiańskich, 7) polskiego języka i literatury, 8) rosyjskiego języka i literatury, 9) ukraińskiego języka i literatury²⁴. Z tematyką polską mogli więc studenci spotykać się, oprócz siódmego oddziału, także w pierwszych dwu – specjalizujących się w dziedzinie komparatystyki literaturoznawczej i językoznawczej.

klidné rozvahy a je proto způsobilým státi se pevnou oporou i ohrožených zájmů státních”, *Universita Karlova v roce 1933–34*, s. 15.

²³ Národní archiv (dalej NA), zespół MŠANO, karton 1032, sprawozdanie komisji do spraw slawistyki, 21 II 1919.

²⁴ *Seminář pro slovanskou filologii University Karlovy v Praze, Praha 1930*, s. 8n.

Wniosek utworzenia Katedry Polskiego Języka i Literatury, którego autorami byli profesorowie J. Polívka, F. Pastrnek i M. Murko²⁵, omówiono na posiedzeniu grona profesorskiego 24 listopada 1921 r²⁶. i skierowano do Komisji Słowiańskiej Wydziału Filozoficznego UK²⁷. Wyniki zabiegów i prac komisji prezentowano na posiedzeniu grona profesorskiego pół roku później. Zostali wówczas wytypowani dwaj kandydaci: profesor Uniwersytetu Poznańskiego Stanisław Dobrzycki oraz profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Marian Szykowski. W kolejnej debacie, w której wzięli udział dziekan Václav Tille oraz profesorowie J. Bidlo, M. Murko i Z. Nejedlý, omawiano przede wszystkim następującą kwestię: czy Wydział powinien przed ostateczną decyzją zwrócić się do obu kandydatów²⁸. W wyniku głosowania zdecydowano, że obaj kandydaci spełniają wymagania i za pośrednictwem ministerstwa powinien zostać do nich wystosowany odpowiedni list²⁹.

Chociaż ze strony Wydziału i ministerstwa od początku nie było żadnych wątpliwości w odniesieniu do zawodowych kompetencji obu kandydatów³⁰, to gdy informacja trafiła do szerszej publiczności, pojawiły się także alternatywne opinie³¹. Główną przeszkodę dla całego projektu stanowiły

²⁵ AUK, zespół FF UK, karton 60, nr 698, teczka osobowa M. Szykowskiego, wniosek z 15 XI 1921.

²⁶ AUK, zespół FF UK, karton 3, nr 40, protokół z posiedzenia grona profesorskiego WF UK, 24 XI 1921; wniosek J. Polívki, F. Pastrneka i M. Murki z 16 XI 1921. AUK, zespół FF UK, karton 60, nr 698, teczka osobowa M. Szykowskiego.

²⁷ Przewodniczącym komisji był prawdopodobnie J. Máchal, członkami F. Pastrnek, E. Smetánka, J. Jakubec, J. Polívka.

²⁸ AUK, zespół FF UK, karton 3, nr 40, protokół z posiedzenia grona profesorskiego 11 V 1922.

²⁹ NA, zespół MŠANO, karton 1038, teczka FF UK – návrh na jmenování profesora pro jazyk polský a literaturu, pismo do MŠANO zostało wysłane 19 V 1922.

³⁰ W jednym z kolejnych listów MŠANO stwierdzono: „Vědecká zdatnost obou kandidátů je v plné míře prokázána. Profesor Dr. Dobrzycki vzdělával hlavně jazykovědu a starší literární historii polskou, profesor Dr. Szykowski je zase vynikajícím odborníkem v novější literatuře polské s širokým rozhledem kulturně historickým a filosofickým”, tamże, 19 IX 1922.

³¹ Udokumentowana i opisana jest np. interwencja filozofa Władysława Mieczysława Kozłowskiego, profesora Uniwersytetu Poznańskiego, mieszkającego później kilka lat w Pradze. Kozłowski krytycznie oceniał w niej warsztat naukowy Szykowskiego i proponował kandydaturę literata Artura Górskiego, por. Literární archiv Památníku národního písemnictví (Praga), zespół Matyáš Murko, W. M. Kozłowski do M. Murki, 5 IV 1924, s. 1. [Poznań]. Zob. też M. Ďurčanský, *Władysław Mieczysław Kozłowski a česká filosofie*, [w:]

kweszie finansowe. Czechosłowacki poseł w Warszawie Prokop Maxa³² i radca legacyjny Adolf Černý, pełniący rolę swego rodzaju attaché kulturalnego, chętnie się w sprawie praskiej katedry polonistyki angażowali – w praktyce chodziło o negocjacje z urzędami polskimi oraz zbieranie opinii na temat obu kandydatów w polskich kręgach naukowych. Ze strony poselstwa czechosłowackiego jednoznacznie polecono Szyjkowskiego; podkreślano jego rozległą wiedzę kulturalno-historyczną i filozoficzną oraz świetną znajomość nowszej literatury polskiej. Z korespondencji poselstwa w Warszawie wynika ponadto, iż właśnie z Szyjkowskim już wcześniej o możliwości objęcia praskiej katedry polonistyki rozmawiał profesor Jan Máchal, dla którego kandydatura Dobrzyckiego była zaskoczeniem³³.

Ponieważ Ministerstwo Finansów Republiki Czechosłowackiej (dalej RCz) powtórnie odmawiało zapewnienia środków dla profesury polonistyki na Wydziale Filozoficznym UK, sytuacja stawała się dla Szyjkowskiego coraz bardziej trudna i mogła przerodzić się w międzynarodowe faux pas³⁴. Z poselstwa (na początku 1923 r.) naciskano na Ministerstwo Szkolnictwa w Pradze, żeby do Szyjkowskiego jak najszybciej została przesłana decyzja w kwestii, która „majíc význam tak výslovně a vysoce kulturní a sblížující, hrozí státi se trapnou a nepřijemnou. Veřejnost česká není si snad vědoma toho, jak bedlivě veřejnost polská, zejména vědecká, sleduje podobné naše

Slovanství a věda v 19. a 20. století, red. M. Ďurčanský, Práce z Archivu AV ČR, řada A, sv. 8, Praha 2006, s. 63.

³² Był trzecim z kolei przedstawicielem dyplomatycznym Czechosłowacji w Polsce (po V. Radimskym i J. Nováku) i pierwszym w randze posła (w latach 1921–1924). Por. J. Dejmek, *Diplomacie Československa*, t. I, *Nástin dějin Ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*, Praha 2012, s. 286.

³³ NA, zespół MŠANO, karton 1038, teczka „FF UK – jmenování profesora pro jazyk polský a literaturu”, poselstwo RCS w Warszawie do MŠANO, 31 X 1922.

³⁴ „Vyslanectví považuje za svou povinnost upozorniti na to, že neustálými odklady v této otázce p. prof. Maryan Szykowski ocitl se v trapné situaci, k čemuž přispěl také fakt, že v době, kdy on se dohodl o své kandidatuře s p. prof. Máchalem, objevila se náhle kandidatura prof. Dobrzyckého. Pan prof. Szykowski navštívil v těchto dnech vyslanectví, aby vyřídil panu min. radovi Adolfovi Černému pozvání krakovského Towarzystwa literatów k přednáškám o československé literatuře v Krakově. Přednášky tyto budou se konati v druhé polovině března a v první polovině dubna. Při té příležitosti stěžoval si, že nevyřizování otázky jeho povolání do Prahy způsobilo mu nepřijemnosti a do jisté míry ho hmotně poškodilo. Bez jeho viny dostala se zpráva o jeho povolání do Prahy do novin, českých i polských, přátelé neustále se ho dotazují, kdy už pojedje apod”, tamže, poselstwo RCS w Warszawie do MŠANO, 9 III 1923.

kroky a jak je za ně vděčná, litujíc pouze, že z nedostatku finančních prostředků stát polský, ani polské ústavy vědecké nemohou zatím podniknouti kroků analogických v poměru k nám”³⁵.

Ministerstvo Szkolnictwa RCz starało się o zapewnienie niezbędnych środków finansowych dla nowej profesury; w końcu było zmuszone z tego powodu poświęcić na pewien czas katedrę historii sztuki i kultury islamu, której powstanie uważano z międzynarodowego punktu widzenia za sprawę mniej pilną. W uzasadnieniu argumentowano: „Jelikoż Praha dnes zvláště přičiněním prof. Murka stala se centrem slavistiky, pocit’uje se po stránce vědecké i kulturní nedostatek zvláštní stolice polonistiky velmi těžce a trapně před ostatním světem slovanským. Že by zřízení této stolice mělo svůj význam po stránce mezinárodní i politické, není také třeba zdůrazňovati. Požadavek tento je požadavkem kardinálním a Ministerstvo školství a národní osvěty myslí, že uskutečnění jeho musí se státi v prvé řadě před ostatními požadavky, které by universita Karlova měla”³⁶.

Dopiero potem Ministerstwo Finansów zapewniło potrzebne środki³⁷. Negocjacje o konkretnych warunkach (na przykład w kwestii mieszkania dla prof. Szyjkowskiego) ciągnęły się jeszcze przez kilka tygodni. Dzięki szczęśliwemu wynikowi powyższych starań Szykowski został powołany na Wydział Filozoficzny UK – pierwotnie jednak na stanowisko profesora kontraktowego, i to na okres zaledwie jednego roku³⁸. Jego wykład inauguracyjny zatytułowany *O wzajemnych stosunkach czesko-polskich w historii i piśmiennictwie* odbył się 13 października 1923 r.³⁹. Po upływie pół roku stała Komisja Slawistyczna zaproponowała mianowanie Szyjkowskiego profesorem zwyczajnym, uzasadniając swój wniosek konstatacją, iż jego wykłady spotkały się z żywionym zainteresowaniem słuchaczy⁴⁰.

³⁵ Tamże.

³⁶ NA, zespół MŠANO, karton 1038, teczka „FF UK – jmenování profesora pro jazyk polský a literaturu”, MŠANO do Ministerstwa Finansów, 14 III 1923.

³⁷ Tamże, Ministerstwo Finansów do MŠANO, 22 V 1923.

³⁸ Komisja Slawistyczna stwierdziła, iż Szykowski zamierza „zatím poznati poměry u nás a přesvědčiti se, pokud se jeho působení na naši fakultě potká s náležitým úspěchem”, AUK, zespół FF UK, karton 60, nr 698, teczka osobowa M. Szyjkowskiego, wniosek Komisji Slawistycznej, 17 I 1924.

³⁹ Wykład ukazał się drukiem: M. Szykowski, *Styky česko-polské v dějinách a písemnictví*, [w:] *Sborník prací věnovaných profesorů Dru. Janu Máchalovi k sedmdesátým narozeninám*, red. J. Horák, M. Hýsek, Praha 1925, s. 172–183.

⁴⁰ Potwierdzają tę opinię także wypowiedzi zawarte w korespondencji prywatnej, zob. *Korespondencja Stanisława Kota*, s. 258.

Po przybyciu Szyzkowskiego do Pragi potwierdziły się opinie o jego kompetencjach i zdolnościach naukowych. Niezależnie od tego jego działalność postrzegano naturalnie również na tle stosunków międzypaństwowych. W listopadzie 1924 r. dziekan Wydziału Filozoficznego UK E. Smetánka upominał się o mianowanie Szyzkowskiego profesorem zwyczajnym, podkreślając, iż „odchodem Szyzkowského by utrpěla újmu universita a uškodilo by se jistě poměru česko-polskému i politicky (zejména, když prof. Szykowski je z podrážděného proti Čechům Krakova)”⁴¹. Kiedy Szyzkowskiego dwa miesiące później mianowano ad personam zwyczajnym profesorem polskiego języka i literatury na Uniwersytecie Karola, ruch wokół jego osoby powoli się uspokoił.

Ponieważ postać Mariana Szyzkowskiego już wcześniej przyciągała uwagę badaczy⁴², warto w odniesieniu do jego działalności przede wszystkim stwierdzić, że z praską wszechnicą związał całą swoją dalszą karierę naukową. W Pradze napisał swoje opus magnum, trzytomową syntezę o polskim udziale w czeskim odrodzeniu narodowym (kolejne tomy zostały w rękopiśmie). Od letniego semestru 1923/24 Szykowski, w ramach swego wydziału, corocznie realizował dwa cykle wykładów oraz seminarium, w którym czytano i analizowano wybrane dzieła literatury polskiej. Wykłady posiadały czasami charakter przeglądowny (historia polskiego dramatu, główne prądy literatury polskiej w XIX w., literatura polska ostatniego półwiecza), częściej jednak skupiały się na pojedynczych pisarzach (Mickiewicz, Słowacki, Krasiński).

Najwybitniejszym uczniem Szyzkowskiego oraz jego następcą został Karel Krejčí (1904–1979)⁴³. Początkowo zajmował się głównie czesko-polskimi kontaktami kulturalnymi i literackimi w pierwszej połowie XIX w., przede wszystkim w okresie powstania listopadowego. Na ten temat opublikował

⁴¹ AUK, zespół FF UK, karton 60, nr 698,teczka osobowa M. Szyzkowskiego, pismo E. Smetánki do MŠANO, 13 XI 1924. Szyzkowskiemu, jako profesorowi nadzwyczajnemu UJ, kończył się 20 XI 1924 urlop, z którego korzystał w związku z powołaniem do Pragi.

⁴² Odnośnie do aktualnego stanu badań zob. E. Głębička, R. Baron, hasło *Szykowski Marian*, [w:] PSB, t. L/1, z. 204, Warszawa – Kraków 2014, s. 6–7.

⁴³ Ostatnio w języku polskim: M. Benešová, R. Rusin Dybalska, L. Zakopalová, *90 let pražské polonistiky – dějiny a současnost / 90 lat praskiej polonistiky – historia i współczesność*, Praha 2013, s. 137–140; w języku czeskim: K. Krejčí, *Literatury a žánry v evropské dimenzi. Nejen česká literatura v zorném poli komparatistiky*, red. M. Černý, Praha 2014; V. Matějková, *Krejčí Karel (1904–1979)*, [w:] R. Baron, R. Madecki a kolektiv, *Česká polonistická studia: tradice a současnost*, Praha 2014, s. 419–427.

kilka prac, włączając w to dysertację. Z polskimi środowiskami uniwersyteckimi zapoznał się dzięki pobytowi w Krakowie i Warszawie w roku akademickim 1927/28. W 1928 r. mianowano go drugim asystentem Seminarium Słowiańskiego⁴⁴. Kilka lat opiekował się tutejszą biblioteką i dbał o jej codzienne funkcjonowanie⁴⁵. Habilitował się w 1934 r. na podstawie pracy *Polská literatura ve vírech revoluce*. Od habilitacji realizował w każdym semestrze jeden wykład – najpierw na różne tematy z historii literatury staropolskiej (zajmował się wówczas życiem i twórczością Bartłomieja Paprockiego), później także z literatury XIX i początku XX w.

Warto również nadmienić, w jaki sposób traktowano literaturę polską w wykładach dotyczących słowiańskiej komparatystyki literackiej. W semestrze zimowym (SZ) 1920/21 ogłosił J. Máchal ćwiczenie seminaryjne, w którym analizowano powieści Stefana Žeromskiego. Jiří Horák konsekwentnie uwzględniał problematykę polską w swoich literacko-etnograficznych wykładach i seminariach. Częściowo chodziło o przeglądy szerszej problematyki, częściowo o tematy specjalistyczne, jak: „Epika bohaterska u Słowian” (SL 1934/35), „Idea wzajemności słowiańskiej Kollára i jej oddziaływanie” (SL 1935/36), „Powieść historyczna w literaturach słowiańskich” (SZ 1935/36, 1938/39) czy „Barok i oświecenie w literaturze polskiej” (SZ 1938/39). Nie brakowało też wykładów dotyczących polskiej filologii: „Historyczna gramatyka języka polskiego” – wygłaszał Jiří Polívka (SL 1921/22) czy „Systematyczna fonetyka języka polskiego i jego gwar” – wygłaszał Antonín Frinta (SZ i SL 1925/26). Interesującym fenomenem pozostaje fakt, iż nawet ochłodzenie w polsko-czechosłowackich stosunkach dyplomatycznych w drugiej połowie lat 30-tych, chociaż odbiło się negatywnie na wielu innych stronach życia uniwersyteckiego, nie wpłynęło na względnie szeroki zakres tematów polonistycznych w ramach Seminarium Słowiańskiego (włącznie z komparatystyką literacką). Dotyczy to również ćwiczeń prowadzonych przez lektorów języka polskiego.

Wspomnijmy tylko w tym miejscu, że oprócz przyszłych polonistów (w ścisłym znaczeniu tego słowa) zaznajomienie się z językiem polskim było

⁴⁴ Wniosek M. Murki uchwalono na posiedzeniu grona profesorskiego WF UK 6 XII 1928. AUK, zespół FF UK, karton 4, nr 46.

⁴⁵ Wynika to z listu wystosowanego do MŠANO. NA, zespół MŠANO, karton 1038,teczka „Seminář pro slovanskou filologii – povolení vědeckých pomocných sil”, listy do MŠANO, 20 I 1930, 16 I 1931.

potrzebne także studentom innych filologii słowiańskich, ewentualnie również słuchaczom innych kierunków studiów. Do tego celu służyły ćwiczenia lektorów języka polskiego. Znany czeski polonofil Adolf Černý (1864–1952), który pełnił ów obowiązek do 1918 r., wyjechał na początku następnego roku do Paryża, gdzie brał udział w rokowaniach pokojowych w roli eksperta czechosłowackiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Po nim tej roli podjęli się kolejno: Bohumil Vydra (do 1921 r.), polscy stypendyści czechosłowackiego rządu – Stefania Janina Wójcikówna i przyszły profesor uniwersytecki Konrad Górski (1922–1923), Miroslav Zelenka (1923–1934) oraz Iza Šaunová (1930–1939)⁴⁶.

3. Tematyka polska w naukach historycznych UK

Już wyżej zasygnalizowano, iż historycy czescy związani z Wydziałem Filozoficznym UK nawiązywali bliskie kontakty ze swoimi polskimi kolegami, zaś Jaroslava Golla (1846–1929) i część jego uczniów można bez wątpienia określić nawet mianem polonofilów⁴⁷. Po Gollu głównym pośrednikiem w kontaktach z przedstawicielami polskiej historiografii był Jaroslav Bidlo (1868–1937), profesor zajmujący się głównie historią Europy Wschodniej i Półwyspu Bałkańskiego. Bidlo związał się z polskimi ośrodkami akademickimi nie tylko poprzez liczne osobiste kontakty z pojedynczymi uczonymi, lecz także za pośrednictwem jednego ze swoich najważniejszych zainteresowań naukowych – dziejów Jednoty Braci Czeskich w Polsce (czterotomową monografię *Dějiny jednoty bratrské v polském vyhnanství* wydano w latach 1900–1932). Już podczas studiów uniwersyteckich spędził cały rok akademicki na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, a później regularnie Polskę odwiedzał⁴⁸.

⁴⁶ Szerzej na ten temat zob. M. Ďurčanský, *Filosofická fakulta University Karlovy*.

⁴⁷ M. Ďurčanský, *Szkola historyczna Golla i jej przedstawiciele (Goll, Pekař, Bidlo) na tle stosunków czesko-polskich*, [w:] *Prace Komisji Historii Nauki PAU*, t. VIII, Kraków 2007, s. 237–274.

⁴⁸ Tenże, *Krakovský pobyt Jaroslava Bidla ve školním roce 1892/93*, [w:] *Pocta Zdeňku Jelínkovi*, *Práce muzea v Kolíně – řada společenskovední VII*, Kolín 2001, s. 47–55; tenże, *Jaroslav Bidlo a jeho cesty do Polska*, [w:] *Cestování Čechů a Poláků 19. a 20. století*, red. P. Kaleta, L. Novosad, Praha 2008, s. 143–151.

Bidło prawdopodobnie jako pierwszy z praskich historyków uniwersyteckich na początku lat 20., czyli po złagodzeniu najważniejszych utrudnień natury zagraniczno-politycznej, wyjechał do Polski. W 1923 r. wysłano go (z ramienia Wydziału Filozoficznego UK oraz MŠANO) w oficjalną podróż, podczas której odwiedził wszystkie polskie ośrodki uniwersyteckie (w kolejności: Kraków, Lwów, Wilno, Warszawa, Poznań), nawiązał albo odnowił kontakty z ich przedstawicielami oraz załatwił niezbędne poloniki – nie tylko dla biblioteki Seminarium Historycznego na swoim wydziale, lecz także dla nowo powstałych uniwersytetów w Brnie i Bratysławie⁴⁹.

Bidło powoli stawał się jedną z czołowych postaci Związku Towarzystw Historycznych Europy Wschodniej. W zjeździe założycielskim brali udział profesorowie Wydziału Filozoficznego UK V. Novotný, J. V. Šimák, J. Šusta i M. Weingart⁵⁰. Grono profesorskie po ich powrocie wysłuchało sprawozdania i wyraziło zgodę na członkostwo zbiorowe Wydziału w Związku Towarzystw Historycznych Europy Wschodniej⁵¹. Jego zadaniem było koordynowanie kontaktów międzynarodowych historyków państw Europy Środkowo-Wschodniej wobec nauki zachodnioeuropejskiej. Podczas zjazdu w Warszawie na jego prezesa wybrano dyrektora Czeskiego Archiwum Krajowego (Archiv Země české) Jana Bedřicha Nováka, wychowanek WF UK⁵². Po śmierci Nováka prezesem został wybrany J. Bidło, który do tego czasu – razem z Marcelim Handelsmanem – redagował biuletyn tego towarzystwa.

Praktycznie wszyscy profesorowie historii na Wydziale Filozoficznym UK w okresie międzywojennym mogli wykazać się takim czy innym doświadczeniem w odniesieniu do polskiej historiografii. Szczególną rolę w tym względzie pełniły podróże naukowe do Polski – część z nich miała przy tym charakter dogłębnych i co za tym idzie również czasochłonnych

⁴⁹ Zob. tenże, *Jaroslav Bidlo a jeho cesty do Polska*, s. 150.

⁵⁰ Sprawozdanie dochowało się w Archiwum Narodowym w Pradze w spuściznie J. Šusty, zob. edycję w aneksie artykułu: J. Lach, *Poláci a Čechoslováci jako členové mezinárodní historické komunity v letech 1918–1938*, *Moderní dějiny* 15 (2007), s. 234–235.

⁵¹ AUK, FF UK, karton 4, nr 46, protokół z posiedzenia grona profesorskiego, 27 X 1927; tamże, karton 197, nr 1432, l. 517, 519, 674 (korespondencja dotycząca członkostwa WF UK w Związku Towarzystw Historycznych Europy Wschodniej).

⁵² J. Lach, *Poláci a Čechoslováci*, s. 224–233; J. B. Novák, *Federace společností historických východní Evropy*, [w:] *Z dějin východní Evropy a Slovanstva*. Sborník věnovaný Jaroslavu Bidlovi, profesorovi Karlovy university, k šedesátým narozeninám, red. M. Weingart, J. Dobiáš, M. Paulová, Praha 1928, s. 441–449.

badań archiwalnych i bibliotecznych⁵³. Również w wykładach uniwersyteckich pojawiało się wiele zagadnień z dziejów Polski, naturalnie czasem w ścisłym związku z problematyką historii ziem czeskich czy historii powszechnej. Systematycznie historią ziem polskich zajmował się Bidlo – zwłaszcza w ramach swojego ponawianego cyklu wykładów „Dzieje państwa polsko-litewskiego od Unii Lubelskiej” (1925/26, 1929/30, SL 1930/31). W latach 30. Bidlo ogłaszał przede wszystkim wykłady związane z jego aktualnie wówczas przygotowywaną i później dyskutowaną koncepcją dziejów Słowiańszczyzny.

Do swojego mistrza J. Bidla nawiązywali uczniowie. W pierwszej kolejności był to Josef Macůrek (1901–1992) w wykładach o Polsce i Węgrzech w czasach unii politycznej (SZ 1933/34) oraz historii Polski po wymarcu Jagiellonów (SZ 1934/35), czy też na temat Polski w XVII w. (SZ 1935/36). Po odejściu Macůrka na Uniwersytet Masaryka w Brnie wykłady o historii polskiej prowadziła Milada Paulová (1891–1970) – następczyni J. Bidla we właściwym tego słowa znaczeniu⁵⁴, koncentrująca się do tej pory na bizantologii oraz stosunkach czesko-jugosłowiańskich w historii najnowszej. Paulová do 1939 r. zajmowała się historią Polski w serii samodzielnych wykładów, po raz pierwszy w semestrze zimowym 1936/37, kiedy przygotowała dla studentów syntetyczny przegląd dziejów polskich. W kolejnych semestrach wygłaszała wykłady na temat: historia Polski za panowania Jagiellonów (SL 1936/37), Rzeczypospolita w XVI–XVII stuleciu (SZ 1937/38), synchroniczne dzieje Polski i Rosji po wygaśnięciu dynastii Jagiellonów (SZ 1938/39), powstanie Bogdana Chmielnickiego (1938/39). Aspekty polskie były zapewne obecne także w wykładach Paulowej dotyczących historii europejskiego Wschodu i jego dziejopisarstwa. Zaznaczymy, że nawet pogorszenie się polsko-czechosłowackich stosunków dyplomatycznych (począwszy od 1934 r.) nie skutkowało ograniczeniami w przekazywaniu wiedzy na temat dziejów Polski czeskim studentom Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze w zakresie wykładów przeglądowych czy specjalistycznych.

⁵³ Zob. np. refleksje Otakara Odložilíka dotyczące jego podróży naukowych do Polski w czerwcu 1928 r. oraz w sierpniu i wrześniu 1933 r., O. Odložilík, *Deníky z let 1924–1948* (I. 1924–1939), red. M. Sekyrková, Praha 2002, s. 241–251, 543–548.

⁵⁴ O ich wzajemnych, czasami dosyć skomplikowanych stosunkach zob. Jaroslav Bidlo – Milada Paulová, *Střet generací? Paměti a vzájemná korespondence zakladatelů české byzantologie a slovanských studií*, red. D. Brádlarová, J. Hálek, Praha 2014.

4. Orientalistyka i inne dyscypliny

W przypadku slawistyki językoznawczej, literaturoznawczej oraz historycznej kontakty polsko-czeskie stanowiły dla istnienia samej dyscypliny warunk *sine qua non*; w innych dyscyplinach humanistycznych kontakty zagraniczne orientowano jednak w odmiennych kierunkach. Pomimo to można na podstawie dochowanych źródeł o charakterze prywatnym⁵⁵ prześledzić interesujące i intensywne relacje profesorów orientalistyki Wydziału Filozoficznego UK, Jana Rypki (1886–1968) i Bedřicha Hroznego (1879–1952), z ich krakowskim kolegą Tadeuszem Kowalskim (1889–1948). Co ciekawe, wszystkich trzech łączyło studium na Uniwersytecie Wiedeńskim w czasach monarchii habsburskiej.

Kowalski korespondował z Rypką niemal przez cały okres I wojny światowej, dopiero w 1918 r. wymiana listów została przerwana. Nawiązano ją ponownie w 1925 r. przed wyjazdem Kowalskiego do Pragi. Rypka był wówczas urzędnikiem MŠANO i (od kwietnia tego roku) docentem filologii tureckiej i nowoperskiej na WF UK. Ich wzajemny stosunek bez wątpienia można określić jako przyjacielski. Dochoowało się ponad sto listów oraz kart pocztowych; z pewnością nie są to wszystkie, które zostały napisane. Ich treść pokazuje m.in. wspólne tematy praskiej i krakowskiej orientalistyki uniwersyteckiej. Oczywiście była też wzajemna wymiana prac naukowych oraz ich recenzowanie. Z uwagi na wspólne zainteresowania badawcze obu uczonych można spodziewać się, iż te teksty czytali z prawdziwym zainteresowaniem.

W 1927 r. Wydział Filozoficzny UK zwrócił się do T. Kowalskiego z prośbą o zaopiniowanie działalności naukowej J. Rypki w związku z procesem mianowania go profesorem nadzwyczajnym⁵⁶, bowiem w Czechosłowacji nie znaleziono wówczas kompetentnego recenzenta do oceny napisanej przez Rypkę pracy o szesnastowiecznym poecie tureckim Bāqīm. Przedstawiający wniosek profesor Rudolf Růžička zwrócił się więc do Kowalskiego. Rypka

⁵⁵ Listy uczonych znajdują się obecnie w Instytucie Masaryka i Archiwum Akademii Nauk Republiki Czeskiej w Pradze, w Bibliotece Muzeum im. Náprstka w Pradze oraz w Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie. Zostały opublikowane w edycji: *Korespondencja Tadeusza Kowalskiego z Janem Rypką i Bedřichem Hroznym*, oprac. E. Dziurzyńska, M. Ďurčanský, P. Kodera, Kraków 2007. Ważne uzupełnienie tej publikacji stanowi edycja: E. Dziurzyńska, *České akcenty v korespondenci Tadeuše Kowalského*, *Práce z dějin Akademie věd* 4 (2012), nr 1, s. 43–81.

⁵⁶ *Korespondencja Tadeusza Kowalskiego*, s. 269–271.

został mianowany profesorem nadzwyczajnym w styczniu 1928 r. W tym samym czasie – po kilku latach przygotowań – uruchomiono w Pradze Instytut Orientalistyczny (Orientální ústav) i niedługo potem również jego organ prasowy, „Archiv Orientální” (Archiwum Orientalistyczne, AO). Instytut stał się jednym z głównych łączników pomiędzy Rypką i Kowalskim oraz jego kolejnym praskim korespondentem, którym był Bedřich Hrozný.

Polski uczoney spotkał się z czeskim hetytologiem światowego rozgłosu po raz pierwszy podczas swoich studiów w Wiedniu. W latach 1928–1929 Kowalski zorganizował przy pomocy J. Rypki dwa udane wykłady B. Hroznego na Uniwersytecie Jagiellońskim (7 i 8 listopada 1929 r.). Hrozný bezzwłocznie zgłosił kandydaturę T. Kowalskiego na członka zagranicznego Instytutu Orientalistycznego i jeszcze w tym samym roku (pod koniec listopada) na walnym zgromadzeniu tego wyboru dokonano. Z Hroznym – pełniącym obowiązki redaktora naczelnego AO – pozostawał Kowalski w nieustannym kontakcie. Wielka część ich korespondencji dotyczy właśnie artykułów i recenzji dla tego periodyku. W 1929 r. Kowalski wybierał się do Pragi, by wziąć udział w I Zjeździe Filologów Słowiańskich. Wprawdzie planowana podróż nie doszła do skutku, jednak przygotowany referat zamieszczono w tomie pokongresowym.

Jednym z wyników wzajemnych konsultacji między Rypką i Kowalskim była pomoc krakowskiego orientalisty w trakcie przygotowania edycji materiału dyplomatycznego w języku tureckim z XVII w., zwłaszcza korespondencji Bogdana Chmielnickiego z Wysoką Portą, która została wydana przez Rypkę. Możliwość studiowania oryginalnego materiału archiwalnego w Krakowie była jednym z powodów długo planowanej (i zarazem długo odkładanej) podróży naukowej Rypki do Krakowa, która miała miejsce jesienią 1935 r. Kolejny wyjazd Rypki do Krakowa, przewidywany na rok 1937, nie został już urzeczywistniony – miało w tym wypadku chodzić o pewnego rodzaju rewanż za udane wykłady praskie Kowalskiego.

Kowalski w połowie 1938 r. inicjował wybór J. Rypki oraz jego kolegi z Wydziału Filozoficznego UK, indologa Vincenca Lesnego, na członków Komisji Orientalistycznej Polskiej Akademii Umiejętności. Za symptomatyczne można uznać uzasadnienie wniosku ujawnione w liście prywatnym: „Przez to chcieliśmy dać wyraz sympatii, który nie potrzebuje zatwierdzenia”⁵⁷.

⁵⁷ Tamże, s. 177.

Gdyby Rypka został zaproponowany bezpośrednio na członka zagranicznego PAU i nawet potem wybrany na posiedzeniu wydziału oraz na walnym zgromadzeniu, to nadal mogłyby pojawić się trudności z zatwierdzeniem tego wyboru przez instytucje polityczne. Natomiast członkostwo w komisjach nie podlegało tego rodzaju nadzorom. Właśnie taki obrót przybrała sprawa B. Hroznego, który został wybrany na członka PAU w 1933 r., jednak zatwierdzenie ze strony organów państwowych (prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej) nastąpiło dopiero piętnaście lat później⁵⁸. W 1935 r. Hrozný został ponadto wybrany – prawdopodobnie również na wniosek Kowalskiego – na członka Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego we Lwowie. Wyboru dokonano wkrótce po tym, jak Hrozný wygłosił dwa odczyty na Uniwersytecie Warszawskim (luty 1935). Uczestnictwo w zjazdach naukowych, wykłady zagraniczne oraz członkostwo w towarzystwach naukowych stanowią najbardziej powszechne i widoczne formy polsko-czeskiej współpracy naukowej w okresie międzywojennym.

O ile relacje polsko-czeskie w orientalistyce można poznawać dzięki dochoowanej i opracowanej korespondencji, to sytuacja w innych dyscyplinach naukowych uprawianych na Wydziale Filozoficznym UK jest diametralnie odmienna. W tym miejscu można zatem tylko wymienić kilka „punktów zaczepienia”. W odniesieniu do etnografii postrzegano problematykę polską w szerszym słowiańskim kontekście. W semestrze zimowym 1934/35 profesor Karel Chotek (1881–1967) ogłosił dla słuchaczy dyscyplin sławistycznych wykład pt. „Wstęp do etnografii słowiańskiej. Analiza i interpretacja K. Mozyńskiego „Kultury ludowej Słowian”” oraz w roku akademickim 1937/38 „Wstęp do słowiańskiej etnografii politycznej”. Z kolei profesor muzykologii i późniejszy znany polityk komunistyczny Zdeněk Nejedlý (1878–1962) wykladał w letnim semestrze 1931/32 o Chopinie; przy tej okazji ogłosił także seminarium, w którym ze słuchaczami zajmował się polonezami Chopina. Kontakty w dziedzinie filozofii, zwłaszcza w związku z ożywionym zainteresowaniem nowotomizmem w ramach międzywojennych zjazdów filozoficznych, zostały opracowane przez polskiego badacza Czesława Głombika⁵⁹.

⁵⁸ Por. *Poczet członków Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1872–2000*, red. R. Majkowska, Kraków 2006, s. 153.

⁵⁹ C. Głombik, *Tomizm czasów nadziei. Słowiańskie kongresy tomistyczne Praga 1932 – Poznań 1934*, Katowice 1994; tenże, *Umění zapomínat? Dějiny vztahů české a polské filosofie*, Olomouc 2000.

5. Wykłady gościnne

Wpływ zmieniających się polsko-czechosłowackich stosunków dyplomatycznych na stan i charakter wzajemnych kontaktów naukowych odbijał się również w sferze wykładów gościnnych, które wygłaszali polscy uczeni na Wydziale Filozoficznym UK w Pradze. Chodziło tutaj przede wszystkim o częstotliwość tych wykładów. Niestety istnieją poważne braki w dochowanym materiale źródłowym, ponieważ w Archiwum UK mamy do dyspozycji tylko niewielki fragment (litery A-C z oryginalnego układu alfabetycznego pojedynczych aktów)⁶⁰. Poniższe zestawienie chronologiczne oparto więc na protokołach z posiedzeń grona profesorskiego WF UK oraz na źródłach drukowanych. Wykłady zwyczajowo organizowano we współpracy z kolejnymi instytucjami, zwłaszcza z Instytutem Słowiańskim (Slovanský ústav, 8 z 14 zaproszonych polskich gości było jego członkami zagranicznymi) oraz z Instytutem Orientalistycznym (Orientální ústav).

Na podstawie powyższego zestawienia można zaobserwować kilka tendencji. W latach 20. wśród polskich profesorów gościnnych przeważali uczeni z dawnych uniwersytetów galicyjskich w Krakowie i Lwowie, natomiast już w latach 30. uczeni z Warszawy i Poznania. Oznacza to, że najpierw odwołano się do istniejących kontaktów przedwojennych, zaś później nawiązano bliskie relacje z odnowionymi i nowo powołanymi do życia uczelniami. Brak Wilna można chyba tłumaczyć większą odległością geograficzną tego ośrodka od Pragi. W odniesieniu do dyscyplin naukowych można zauważyć, że wyraźnie dominowały historia i językoznawstwo (ogólne, nie tylko slawistyka). Wreszcie dane z ostatniej kolumny tabeli świadczą o tym, że nie zawsze udawało się zaplanowane wykłady w miarę szybko zrealizować. Przy zaproszeniach w większości przypadków dużą rolę odgrywały osobiste kontakty między poszczególnymi uczonymi czesкими i polskimi.

⁶⁰ AUK, zespół FF UK, karton 275, nr 1333.

Tabela 1. Polscy profesorowie gościnni na Wydziale Filozoficznym UK (1922–1937)

Nazwisko	Instytucja	Dziedzina nauki	Data uchwalenia / data wykładów
Jan Baudouin de Courtenay ⁶¹	UW, Warszawa	Językoznawstwo (komparatystyka)	luty 1922 / SL 1921/22
Stanisław Kot ⁶²	UJ, Kraków	Historia	kwiecień 1925
Franciszek Bujak ⁶³	UJK, Lwów	Historia	marzec 1927 / maj 1928
Roman Dyboski ⁶⁴	UJ, Kraków	Językoznawstwo (anglistyka)	marzec 1927
Tadeusz Zieliński ⁶⁵	UW, Warszawa	Filologia klasyczna	październik 1927
Ignacy Chrzanowski ⁶⁶	UJ, Kraków	Historia literatury	czerwiec 1928 / listopad 1929

⁶¹ Jan Baudouin de Courtenay (1845–1929), jeden z najwybitniejszych filologów swej epoki, w latach 1867–1868 studiował także w Pradze. Jego zaproszenie na UK uchwalono na posiedzeniu 23 II 1922. Inicjatywa wyszła z MSZ RC, imiennie od długoletniego przyjaciela polskiego uczonego, Adolfa Černego. Wywiązała się ożywiona dyskusja, ponieważ zdaniem profesorów WF UK inicjatywa w zapraszaniu gości zagranicznych powinna należeć do nich samych, por. AUK, zespół FF UK, karton 3, nr 40. Baudouin wykladał w LS 1921/22 na temat „Charakterystyka języka polskiego w porównaniu z innymi językami słowiańskimi” (3 godziny tygodniowo), oprócz tego prowadził „Konwersatorium czyli ćwiczenia praktyczne”. Zakres jego wykładów był w porównaniu z innymi profesorami gościnnymi znacznie większy, AUK, zespół FF UK, karton 8, nr 83, tezka osobowa J. Baoudouina de Courtenay. Zob. także *Universita Karlova v roce 1921–22*, s. 7.

⁶² Stanisław Kot (1885–1975), historyk i polityk, specjalizował się w dziedzinie kultury polskiego oświecenia. Wniosek uchwalono 26 IV 1923, AUK, zespół FF UK, karton 3, nr 41.

⁶³ Franciszek Bujak (1875–1953), historyk, prekursor dziejów gospodarczych i społecznych. Wniosek J. Bidla i J. Śusty uchwalono 24 III 1927 r. Wykłady na temat przyczyn rozbioru Polski w XVIII w. odbyły się w terminie 2–11 V 1928 r., 8 V urządzono ku czci prof. Bujaka uroczystą kolację, w której brał udział poseł RP Wacław Grzybowski, AUK, zespół FF UK, karton 127, nr 1333; MUA – AAVCR, zespół J. Bidla, karton 3, nr 398 (listy F. Bujaka do J. Bidla).

⁶⁴ Roman Dyboski (1883–1945), anglista, urodzony w Cieszynie. Na zaproszenie do Pragi mogło wpłynąć także jego zaangażowanie w czesko-polskich sporach o Zaolzie, AUK, FF UK, karton 3, nr 45. Wykłady Dyboskiego ogłoszono drukiem: R. Dyboski, *Some Aspects of Contemporary England. Three Lectures*, Prague 1928.

⁶⁵ Tadeusz Zieliński (1859–1944), filolog klasyczny. Wniosek uchwalono 27 X 1927 r., AUK, zespół FF UK, karton 4, nr 46.

⁶⁶ Ignacy Chrzanowski (1866–1940), historyk literatury polskiej okresu odrodzenia, oświecenia i romantyzmu. Wniosek uchwalono 14 VI 1928 r. i ponownie 25 X 1928 r. Chrzanowski wygłaszał wykłady w XI 1929 r. na temat „Twórczość Zygmunta Krasńskiego w związku z zagadnieniami metodologii historyczno-literackiej”. AUK, FF UK, karton 4, nr 46, 47. Zob. także *Universita Karlova v roce 1929–30*, s. 11.

Wacław Sobieski ⁶⁷	UJ, Kraków	Historia	październik 1928 / styczeń 1930
Stefan Błachowski ⁶⁸	UP, Poznań	Psychologia	czerwiec 1931 / styczeń 1932
Marceli Handelsman ⁶⁹	UW, Warszawa	Historia	październik 1933
Olgierd Górka ⁷⁰	UW, Warszawa / Instytut Wschodni	Historia / Orientalistyka	czerwiec 1934 / maj 1935
Tadeusz S. Grabowski ⁷¹	UP, Poznań	Historia literatury	październik 1934
Henryk Ułaszyn ⁷²	UP, Poznań	Językoznawstwo	październik 1934
Oskar Halecki ⁷³	UW, Warszawa	Historia	styczeń 1935
Tadeusz Kowalski ⁷⁴	UJ, Kraków	Orientalistyka	maj 1935 / marzec 1937

⁶⁷ Wacław Sobieski (1872–1935), historyk, bliski znajomy J. Bidla. Wniosek podany właśnie przez J. Bidla i J. Śstę uchwalono 25 X 1928 r. i ponownie 31 I 1929 r. Tytuły wykładów: „Zápas národů slovanských o přístup k moři”, „Čechové a Polské Pomořansko”, „Polemika dějepisců o ústí Visly”. AUK, zespół WF UK, karton 4, nr 47. Zob. także *Universita Karlova v roce 1929–30*, s. 11.

⁶⁸ Stefan Błachowski (1889–1962), psycholog pochodzący z Opawy i specjalizujący się w dziedzinie psychologii eksperymentalnej, kretywności oraz wychowania fizycznego. Wniosek podany przez profesorów Františka Šerackiego i Břetislava Foustki uchwalono 18 VI 1931 r. Według sprawozdania F. Šerackiego wykładął Błachowski 19 i 20 I 1932 r. Podczas jego pobytu w Pradze urządzono w poselstwie RP uroczystą kolację i spotkanie z przedstawicielami Koła Polskiego w Pradze oraz Towarzystwa Czesko-Polskiego. Inne terminy wykładów (26 i 27 I 1932) podano w protokole z posiedzenia grona proforskiego WF UK, 28 I 1932. AUK, zespół FF UK, karton 4, nr 49 i 50; tamże, karton 275, nr 1333, sprawozdanie F. Šerackiego o pobycie S. Błachowskiego, 15 III 1932. Zob. także *Universita Karlova v roce 1931–32*, s. 7.

⁶⁹ Marceli Handelsman (1882–1945), historyk, najwybitniejszy metodolog w międzywojennej historiografii polskiej. Wniosek J. Bidla i J. Śsty uchwalono 26 X 1933 r. AUK, zespół FF UK, karton 5, nr 52. Zob. także *Universita Karlova v roce 1933–34*, s. 32.

⁷⁰ Olgierd Górka (1887–1955), historyk i dyplomata, specjalizował się w zakresie dziejów Półwyspu Bałkańskiego i Bliskiego Wschodu. Wniosek J. Bidla i J. Śsty uchwalono 14 VI 1934 r. Wykłady odbyły się 6, 9 i 10 V 1935 r. kolejno na WF UK, w Instytucie Słowiańskim oraz Instytucie Orientalistycznym – pierwszy wygłosił w języku francuskim, kolejne w j. polskim. AUK, zespół FF UK, karton 5, nr 52 i 54; *Korespondencja Tadeusza Kowalskiego*, s. 247; *Universita Karlova v roce 1936/37*, s. 12.

⁷¹ Tadeusz Stanisław Grabowski (1881–1957), historyk literatur słowiańskich i dyplomata, studiował także na uniwersytecie praskim. Wniosek J. Horáka, by zaprosić T. S. Grabowskiego oraz H. Ułaszyna, uchwalono 6 X 1934 r. Chodziło o projekt wymiany profesorów WF UK i Uniwersytetu Poznańskiego. Niestety nie udało się ustalić, czy wykłady obu uczonych w Pradze doszły do skutku. AUK, zespół FF UK, karton 5, nr 53.

6. Dysertacje z tematyką dotyczącą Polski

W najnowszym opracowaniu dziejów praskiej polonistyki uniwersyteckiej zamieszczono listę polonistycznych prac kwalifikacyjnych od roku 1923, jednak zdecydowana większość z nich dotyczy okresu po roku 1953⁷⁵. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż dopiero od tego roku studia kończyły się dla wszystkich studentów pracą kwalifikacyjną (dyplomową). Wcześniej bronili swe prace dysertacyjne tylko studenci ubiegający się o tytuł doktorski, których liczba w okresie międzywojennym wahała się w granicach 11 % ogólnej liczby studentów. A zatem zdecydowana większość ukończyła studia z tzw. absolutorium i egzaminami państwowymi, zapewniającymi kwalifikację nauczyciela dla szkół średnich⁷⁶. Pisanie pracy doktorskiej było typowe raczej dla studium, którzy marzyli o karierze naukowej. Świadczy o tym także poniższe zestawienie⁷⁷, które oprócz polonistycznych prac dysertacyjnych sensu stricto zawiera także inne prace z tematyką polską, zwłaszcza z dziedziny historii.

⁷² Henryk Ułaszyn (1874–1956), językoznawca, slawista, profesor kilku polskich uniwersytetów, zob. przypis wyżej.

⁷³ Oskar Halecki (1891–1973), historyk i organizator nauki, zajmował się dziejami Europy Środkowo-Wschodniej. Wniosek J. Bidla i J. Śusty uchwalono 31 I 1935 r. AUK, zespół FF UK, karton 5, nr 53.

⁷⁴ Tadeusz Kowalski (1889–1948), wybitny polski orientalista. Wniosek B. Hroznego i J. Rypki uchwalono 16 V 1935 r. Kowalski wygłosił wykłady 9 III 1937 na WF UK w j. polskim na temat „Żywioty wschodnie na ziemiach polskich” i następnego dnia w Instytucie Orientalistycznym w j. francuskim („Essai d’une caractéristique de la production littéraire et scientifique des Arabes”). AUK, zespół FF UK, karton 5, nr 52; *Korespondencja Tadeusza Kowalskiego*, s. 170–174.

⁷⁵ M. Benešová, R. Rusin Dybalska, L. Zakopalová, *90 let pražské polonistiky*, s. 169–174.

⁷⁶ J. Petráň, *Nástin dějin Filozofické fakulty*, s. 278; J. Havránek, Z. Pousta, *Dějiny Univerzity Karlovy IV.*, s. 155n.

⁷⁷ Tabelkę opracowano na podstawie publikacji M. Tulachová, *Disertace pražské university 1882–1953*, Praha 1965, danych z metryk UK, innych źródeł oraz literatury przedmiotu.

Tabela 2. Dysertacje z polską problematyką na Wydziale Filozoficznym UK (1919–1937)

Rok akademicki	Imię i nazwisko	Tytuł dysertacji	Recenzenci
1. 1918/19	Václav Letošník ⁷⁸	Výprava krále Sigmunda III. proti Moskvě a obléhání hradu Smolenska	Bidlo Šusta
2. 1920/21	Josef Foltýn ⁷⁹	Polská balada v době Mickiewiczově	Máchal Jakubec
3. 1921/22	Karel Korda ⁸⁰	Čechy a říše polsko-litevská v letech 1420–1423	Novotný Pekař
4. 1921/22	Miroslav Zelenka ⁸¹	Dramata Stanisława Wyspiańskiego	Máchal Jakubec
5. 1925/26	Iza Šaunová ⁸²	Wpływ niemiecki na rozwój teorii literackich i estetycznych Mickiewicza do roku 1830	Máchal Szyjkowski
6. 1927/28	Boris Jocov ⁸³	Otakar Mokřý a polská literatura. (Studie z dějin české literatury). K dějinám polského romantismu	Hýsek Szyjkowski
7. 1927/28	Karel Krejčí ⁸⁴	Polské hnutí revoluční v letech 1830–46 a české národní obrození	Jakubec Szyjkowski

⁷⁸ Václav Letošník (1891–1955), archivista i historyk. AUK, zespůl Matriky UK, nr 4, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy Univerzity / Univerzity Karlovy IV, fol. 1605. Oprócz pracy dysertacyjnej opublikował kilka artykułów dotyczących stosunków czesko-polskich we wczesnej epoce nowożytnej.

⁷⁹ Josef M. Foltýn (1895–1927), tłumacz i plastyk. AUK, zespůl Matriky UK, nr 4, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity / Univerzity Karlovy IV, fol. 1853.

⁸⁰ Karel Korda (ur. 1894), nie udato się ustalić więcej danych biograficznych. AUK, zespůl Matriky UK, nr 5, Matrika doktorů UK V, fol. 2004. 81 Jak wyżej. AUK, zespůl Matriky Univerzity Karlovy, nr 7, Matrika doktorů Univerzity Karlovy VII, fol. 3210.

⁸² Iza Šaunová (1896–1960), m.in. lektorka j. polskiego na czeskim i niemieckim uniwersytecie w Pradze. Por. prypis nr 47. Jej pracę opublikowano pt. *Der deutsche Einfluss auf die Entwicklung der literarischen und ästhetischen Theorien Mickewicz bis zum Jahre 1830*, *Germanoslavica* 3 (1935), Heft 1–2 (również jako odbitka). AUK, zespůl Matriky UK, nr VI, Matrika doktorů UK VI, fol. 2610.

⁸³ Boris Jocov (1894–1945), bułgarski bohemista. AUK, zespůl Matriky UK, nr 6, Matrika doktorů UK VI, fol. 2864. Jocov był później profesorem filologii słowiańskiej na uniwersytecie w Sofii, uważano go za pierwszego profesjonalnego bułgarskiego bohemiście. Podczas II wojny światowej skompromitował się jako bułgarski minister szkolnictwa (1941–1944), zob. V. Todorov, *Bulharská bohémistika – praměny a inovace*, [w:] *Světová literárněvědná bohémistika*, Praha 1996, s. 24–25; I. Dorovský, *Dosud neznámé osudy jitrečkovy korespondence*, *Šborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity C* 43 (1996), s. 132n; Z. Urban, *Svědectví českých archivů o Borisi Jocovovi*, [w:] *Les Études Balkaniques Tchèques*, t. IX, Praha 1994, s. 57–66.

⁸⁴ AUK, zespůl Matriky UK, nr 7, Matrika doktorů UK VII, fol. 2928.

8.	1927/28	Dmitrij Onufrijewiĉ Semanjuk ⁸⁵	Polské a uherské poměry k Halické Rusi	Bidlo Šusta
9.	1927/28	Marie Krimickaja, po męzu Borisová ⁸⁶	Idea mesianismu v literatuře ruské a polské v první polovici XIX. stol. (A. Chomjakov a A. Mickiewicz)	Francev Horák
10.	1928/29	Mikuláš Čarněcký ⁸⁷	Válka polsko-moskevská v l. 1632–1634	Bidlo Šusta
11.	1929/30	Bohumír Nepustil ⁸⁸	Juliusz Slowacki v literatuře československé	Szyjkowski Horák
12.	1929/30	Helena Eftimiu ⁸⁹	Poměr Moldavska k Polsku v letech 1387–1546	Bidlo Šusta
13.	1929/30	Václav Žáček ⁹⁰	Ohlas polského povstání r. 1863 v Čechách	Novotný Šimák
14.	1930/31	Josef Bezpalko ⁹¹	Die Polenlieder des Vormärz als politische Zeitdichtung	Fischer Janko
15.	1933/34	Josef Tichý ⁹²	Jan Zamojski a rodina Zborowských do sněmu roku 1585	Bidlo Šusta
16.	1934/35	Krešimir Georgievič ⁹³	Adam Mickiewicz i srpsko-hrvatska narodna poezija	Horák Szyjkowski
17.	1936/37	Jiří Babala ⁹⁴	Zygmunt Mitkowski a Słowiańszczyzna	Horák Szyjkowski

⁸⁵ Dimitrij Onufrijewiĉ Semanjuk (ur. 16 X 1891 v Zarěče/Zarzece, Galicja). AUK, zespól Matryky UK, nr 7, Matrika doktorů UK VII, fol. 2983.
⁸⁶ Marie Krimickaja, po męzu Borisová (ur. 17 IV 1902, Libuchora, Galicja). AUK, zespól Matryky UK, nr 7, Matrika doktorů UK VII, fol. 3022.
⁸⁷ Mikola Czarniecki / Mikuláš Čarněcký (ur. 7 V 1899 Malé Izeřany, Białoruś). AUK, zespól Matryky UK, nr 7, Matrika doktorů UK VII, fol. 3131.

⁸⁸ Bohumír Nepustil (1901–1973), bibliotekarz, długoletni pracownik biblioteki Ministerstwa Zdrowia RCz, autor podręcznika *Knihovnické minimum* (1959, drugie wyd. 1963). AUK, zespól Matryky UK, nr 7, Matrika doktorů UK, fol. 3258. Podczas studiów zrealizował pobyt naukowy w Krakowie, pozytywnie oceniony przez prof. J. Máchala na posiedzeniu grona profesorskiego 27 XI 1924 r. AUK, zespól FF UK, karton 3, nr 43.

⁸⁹ Elena Eftimiu (ur. 25 X 1902 w Bukareszcie), rumuńska bohemistka, przetłumaczyła kilka zasadniczych dzieł literatury czeskiej (m.in. *Povídky malostranské Jana Nerudy*), w latach 1934–1938 była pierwszą lektorką j. czeskiego na uniwersytecie w Bukareszcie. AUK, zespól Sbirka matryk UK, nr 7, Matrika doktorů UK VII, fol. 3304; T. Alexandru, *O rumunské bohemistice*, „Naše řeč” (51), 1968, nr 3.

⁹⁰ Václav Žáček (1905–1986), znany czeski historyk i archiwista, zajmował się m.in. polsko-czeskimi stosunkami w XIX w., pracownik Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i później Instytutu Słowiańskiego. Na WF UK habilitował się w zakresie historii narodów słowiańskich. AUK, zespól Sbirka matryk UK, nr 7, Matrika doktorů UK VII, fol. 3341.

⁹¹ Josef Bezpalko (ur. 13 V 1881 w Czerniowcach, Bukowina). AUK, zespól Matryky UK, nr 8, Matrika doktorů UK VIII, fol. 3405

⁹² Josef Tichý (1907–1973), historyk i bibliotekarz, uczeń J. Bidla, długoletni pracownik Biblioteki Muzeum Narodowego w Pradze. Zajmował się stosunkami polsko-czeskimi w XVI w. AUK, zespól Sbirka matryk UK, nr 8, Matrika doktorů UK VIII, fol. 3887.

Łącznie było to 17 dysertacji, spośród których 9 dotyczyło lingwistyki oraz historii literatury a 7 historii. Ich autorami byli studenci następujących narodowości: Czesi (8), Ukraińcy (3), Polacy (2) oraz po jednym przedstawicielu Bułgarów, Chorwatów, Rosjan i Rumunów. Przeważali zdecydowanie mężczyźni (14), zaś wśród kobiet była jedna Polka (Iza Horowicz, po mężu Šaunová), jedna Rosjanka i jedna Rumunka. Dziewięć (a więc ponad połowę) tych prac obroniono na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych (1927–1931) – w tej liczbie pracę dysertacyjną przyszłego profesora praskiej polonistyki Karola Krejĉego.

7. Wnioski końcowe

Celem niniejszego artykułu było pogłębienie i poszerzenie dotychczasowych badań, koncentrujących się w przypadku kontaktów Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze z nauką polską w okresie międzywojnia przede wszystkim na dziedzinie polonistyki językoznawczej i literaturoznawczej. Zatem z jednej strony poszerzono krąg uwzględnionych tutaj nauk humanistycznych (zwłaszcza o historię i orientalistykę), z drugiej natomiast nie pominięto polsko-czechosłowackich stosunków dyplomatycznych, które rzutowały również na stan kontaktów naukowych między obu państwami. Z pewnością wiele szczegółowych zagadnień czeka nadal na wyjaśnienie, inne zaś na dalsze próby interpretacyjne. Wydział Filozoficzny UK – jako instytucja z największą liczbą studentów kierunków sławistycznych w międzywojennej Czechosłowacji – posiadał warunki dla dalszego rozwoju mimo stopniowo pogarszającej się sytuacji międzynarodowej. To samo można powiedzieć o wchodzącej w jego skład praskiej polonistyce, która po pokonaniu początkowych trudności formalno-finansowych szybko zapewniła sobie wysoką rangę i szeroką ofertę naukowo-dydaktyczną. Pod koniec lat 30.

⁹³ Krešimir Georgijević (1907–1975), chorwacki sławista. Zanim przyjechał do Pragi studiował na uniwersytetach w Zagrzebiu i Warszawie. Po II wojnie światowej profesor polskiej, czeskiej i słowackiej literatury na uniwersytecie w Belgradzie. AUK, zespół Sbirka matrik UK, nr 9, Matrika doktorů UK IX, fol. 3995.

⁹⁴ Jerzy Bąbała (1909–1943), sławista, w 1938 r. opublikował artykuł *Zagadnienie łącznego badania literatur słowiańskich* i rok później swoją praską dysertację. Zmarł w obozie koncentracyjnym na Majdanku. AUK, zespół Sbirka matrik UK, nr 9, Matrika doktorů UK IX, fol. 4386. Zob. M. Źak, *Sławistyka warszawska w okresie międzywojennym*, dostępne on-line: http://www.iszip.uw.edu.pl/historia/ksiega/02_miedzywojnie.html (20 VII 2014).

podzieliła smutny los innych kierunków studiów uniwersyteckich, kiedy wszystkie czeskie uczelnie wyższe zostały zamknięte przez niemieckich okupantów. Nauka polska (szczególnie humanistyka) należała w okresie międzywojennym – obok francuskiej i jugosłowiańskiej – do najważniejszych partnerów nauki czeskiej.

From discord to brotherly affection and back. The Faculty of Philosophy at Charles University in Prague and scholarly cooperation with Poland (1918–1938)

Since the independent Czechoslovak state had been established, the Faculty of Arts of Charles University in Prague presented intellectual centre of high importance. Its fellows were also active in the politics and in the diplomatic services. Author's aim was to show the role of the Polish culture and humanities in the foreign relations and in the everyday life of the Faculty that disposed of the first Chair of Polish language and literature in the country or of the Chair of the History of Eastern Europe and Balkan Peninsula. The text describes the official contacts of the Faculty with Polish university milieu as well as the inviting of visiting professors and the situation in the field of Slavic studies, historiography and oriental studies.

Translated by: Agnieszka Tokarczuk